

حرکات چیست ما نقد اینست که یکرشته مروارید را بهم میسایند به ا
 مرا چه با این کارها! من دیگر نمی بینم، اگر نمی کنم،
 اینها حماقت و خیریت است من فاخته را بیشتر دوست دارم برای
 اینکه او ملاحظه نظم و ترتیب را می کند و من که خر باهم
 طرفدار تنظیمات هستم.

بلبل - خفه شو خر فیلسوف

فاخته - خوب آقا بلبل جان شما شرط را باختید

بلبل - آری ولی من برای خرها نمی خوانم.

مد رسه - مکتب

- ۱ -

اقریب بیست سال است مملکت ایران ^{شکوه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی} مشروطه شده و علاقه مندان
 سعادت وطن اهتمام مساکنی ^{رساله جامع علوم انسانی} که گمان میرفت تعالی و ترقی را
 موجب خواهد گردید متوسل شده و هر مانع و عائقی که مطنون
 بود تنها سد محکم در مجرای زلال اقبال آنست و ذات کنوای
 تصور می شد از تابع آن سنگ راهی است که در پیش پای پیشروان
 قافله تمدن افتاده و هرگاه این درد علاج شود البته ملت از حضيض
 پستی رها شده باوج ارتقاء ناگزیر خواهد آمد.

متأسفانه ملت متناسب اهمیت آن مانع خسارات و تلفاتی را در
 ازاله و تسطیح آن با انتظار طلوع آفتاب بخت متجدد گشت و ای
 هلال امید از محاق یاس بیرون نیامد بلکه معلوم شد که در تشخیص
 مرض اشتباه شده و مانعی بزرگتر در کار است، متفکرین خود
 را خسته کردند، زمامداران اقسام تدابیر خود بکار بردند، تقلیدیان
 اقتداء سلف نمودند، جوانان بیجهت کشته شدند، قاضیان قوم
 عقب رفتند و بالاخره ایران یاس و نومیدی پدید گرفت.

تا اینکه امروز معلوم گردید حق فقط با آن عده قلبی است
 که از اقتداء تا کنون فریاد میزدند که باید همان خطبکه مسبر
 عموم ملک حیه دلپای فعلی است گذرگاه و معبر ملت ایران شود.

حالا دیگر همه معتقد شده اند که تا عفریت جهل و نادانی
 زوایای ایران را مکمن خود ساخته و اقطار ایران را طلسم کرده
 محال است هیچ زبردستی گوی اقتضار از میدان مبارزه حیاتی برآید
 و یا هیچ دوائی مؤثر افتد.

چون مسلمات این قضیه بعد پدیده رسیده اطلاع بحث در این مورد
 به معنی ناچار دیالیه مطالب را گسیخته از اینجا حاصل مقصود از تنظیم
 این مقاله مبادرت می ورزیم.

تمام ملی بپرکت علوم افراد جامعه خود از پریشانی نجات یافته
و اساس عمران دولت را روی پایه نهاده اند که هرگز رخته خالی
بجدران انتظامش وارد نخواهد شد و برای تعلیم و تعلم جامعه مبالغی
خطیر مصرف نموده و اگر بارقام آنجوه مراجعه نمائید و با
آنها با سایر مخارج دول مقایسه فرمائید مدتی از بهت و حیرت
خود داری نتوانید کرد ولی هرگاه قدری دقیق تر شده بحساب نفع
هر خرج مراجعه فرمائید سودمندترین خرج همانا همین تجارت
را خواهید دید . -

یکی از طرق تمهیم علم را تعلیم اجباری و بلکه تنها سبب ممکن
همان اجباریت تعلیم است . -

معنای تعلیم اجباری آنستکه چون در ممالک مختلفه عالم عده
زیادی از رجال راضی نبودند اطفال خود را بتحصیل باز دارند یا
بعلمی که جامعه ها بدان محتاج میباشند عقیده نداشته اند از این رو
مقرر شده عموم اطفال موافق استاتستیک منتظم دولت از هفت سالگی
بمدرسه رفته موافق برگرام رسمی تحصیل نمایند و سند معلومات
خود را دریافت دارند . -

ما نمیخواهیم در کیفیت عملی کردن و مخالفاتی که از طرف

روحانیهون و دستجات دیگر در دول مختلفه عالم روی داد بعث کنیم
الا اینکه عقیده خود را در باب تعلیم در ایران اظهار میداریم .

وعدۀ که بقارئین میدهیم آنکه بعدها ما شرحی راجع بمدرسه

و مدرس و مکتب در ایران خواهیم نگاشت که پس از استیلای

عرب از چه زمان دوباره ایرانی تفوق هوش خود را بر سایرین ثابت کرد.

در ضمن مراجعه بمخارجیکه برای بسط و اشاعه علم در دول

میشود ایران را مشاهده میکنید که در جدول بجای رقم صفر دارد اما

حقیقتاً چنین نیست از طرفی همین است از طرف دیگر :

فرض میکنیم دولت ایران بقدر لازم از بودجه خود را باین

مصرف تخصیص داده و میخواهد تعلیمات اجباری شود اگر مأمورین

دولت درب خانه يك عاقله را که از سن هفت سالگی تا بیست

ساله ۱۳ طفل دارد زدم و مأموریت خود را ادا میکنند گمان میکنیم

سؤال و جوابی بین صاحب خانه و مأمور مبادا میشود بشرح ذیل:

مأمور — آقا باطفال خود اذن بدهید از امروز به بعد همه روزه

بمدرسه که دولت باز کرده بروند و تحصیل خود را خاتمه بدهند .

صاحب خانه — آقا به بخشید گمان میکنم دولت بدون جهت

این مخارج را تحمل کرده زیرا من بدون حکم دولت بملاحظه که

بسعادت اطفال خود داشته‌ام سالهاست قسمت مهمی از عواید خود را
صرف تحصیل آنان کرده‌ام ولی با اینکه مدتی بمکتب رفته اند
و مدتی هم میرزا به‌خانه آورده‌ام باز چیزی نشده‌اند .

گمان نکنید تنها من چنین علاقه دارم بلکه در تمام ایران حتی
دهات و قصبه ها از چندین صد سال قبل مکتب بوده و پدران و مادران
ما هر کدام بنوبه خود اقله هشت ده سال بمکتب رفته و چیزی
نشده اند .

مامور — آقا علت اینکه سابقین ما با سواد نمی شدند خرابی
مکاتب و اصول تعلیم بوده آیا به خاطر ندارید که چگونه يك نفر
مکتب دار پسران و دختران قصیده و مدح و مبالغه و اشعار و مدارج مختلفه که
داشته اند يك طريق مضعك اندویش میگردانند ، علاوه کتابهای موش
و گربه ، کلثوم نه نه ، عاق و الدین ، عمه جزو ، الف با ، جودی
و جوهری و و و و و بالاخره بعد نفقات کتاب میاوردند چون
همه چیز آن خراب بوده نتیجه امیداد .

صاحب خانه — راست است تا حدی سابق چنین بوده ولی امروز
مگر بمدرسه و مکتب نرفته اند گمان میکنم قریب سی سال است
یکای مکتب مدرسه شده باشد و ده سال است مدرسه مکتب شده

زیرا اگر سابق دو نتیجه ترقیب قدیم اغلب بعد از ده سال زحمت خطوط معرب عربی از قرآن و کتب دعا و اخبار و خطوط فارسی عموم کتابهای نستعلیق نوشته و شکسته نوشته را میخوانند اما حتی يك سطر نمیتوانستند بنویسند اما امروز من چون اولاد زیاد دارم عیداً تجربه کرده ام اولاً قسمتی از اطفالم که به مکتب رفته اند نه مدرسه (موافق مذهب مادر ایشان که علاقه مفرط به تحصیل قدیم دارد) می بینم قوانین شرعی را خوب میدانند ، کتب قرائتی را بهتر از مدرسه رفته میخوانند حتی خطش هم بهتر از برادر مدرسه رفته است ولی به کس طفل مدرسه علم اشیاء و جغرافی و تاریخ خوب میخوانند اما قرآن خواندن و قرائت خط عربی هیچ ندارد . مامور - آقا البته باور نباید کرد زیرا بکنفر مکتب دار مجال است بتواند کار چندین معلم را نماید علاوه این کتب که اسم بردید مخصوص مدرسه است . -

صاحب خانه - اما شما معلوم میشود سابقه ندارید اولاً مکتب امروزی کتابهایش همان کتب مؤلفین اخیر است از شرعیات محمدی و فرآند الادب و ثالی الادب و دستور و حساب مترجم یا رهنما و غیره ثانیاً مکتب دار همان معلمی است که از مدرسه اخراج شده

ثالثاً اطفالیکه در مکتب هستند مدتی در مدرسه بوده . -
 رابعاً معلمینی که شما برای مدارس دولتی تهیه فرموده اید باینکه
 گاهی از علم النفس و التربیه سخن میرانند و زمانی سفسطه مییافتند همان
 مکتب دار است که چون اطفال زیاد داشته مدرس مدرسه ملی که
 فعلاً دولتی است برای صرفه خود استخدام نموده بود و بشما بجای
 مجرب با این سمت معرفی کرد و در خانمه عدم محصلین و حتی
 هیئمه های مدارس عالیه اروپا که در مدت خیلی کوچک تونف
 اروپا پرفسور شده اند خاطر های درخشان محو ناشدنی از مکتب
 سر گذر دارند و هر یک لااقل دو سال تهیه و دو سه سال اول بهمین
 ترتیب در کلاسهای ابتدائی مانده اند که خصیصه چند سال اروپا
 مدتی شده که در آن مدت هر محصل اروپائی پرفسور می شد . -
 خرابی مدرسه و اصول معموله در مکتب و مدارس چون بسیار
 است در آئیه اتمام و تکمیل آن را در تحت چند مقاله متذکر و تاراً
 پیچیده خود راه علاج را هم معروض میداریم . -

م . ح . ص . آموخته